

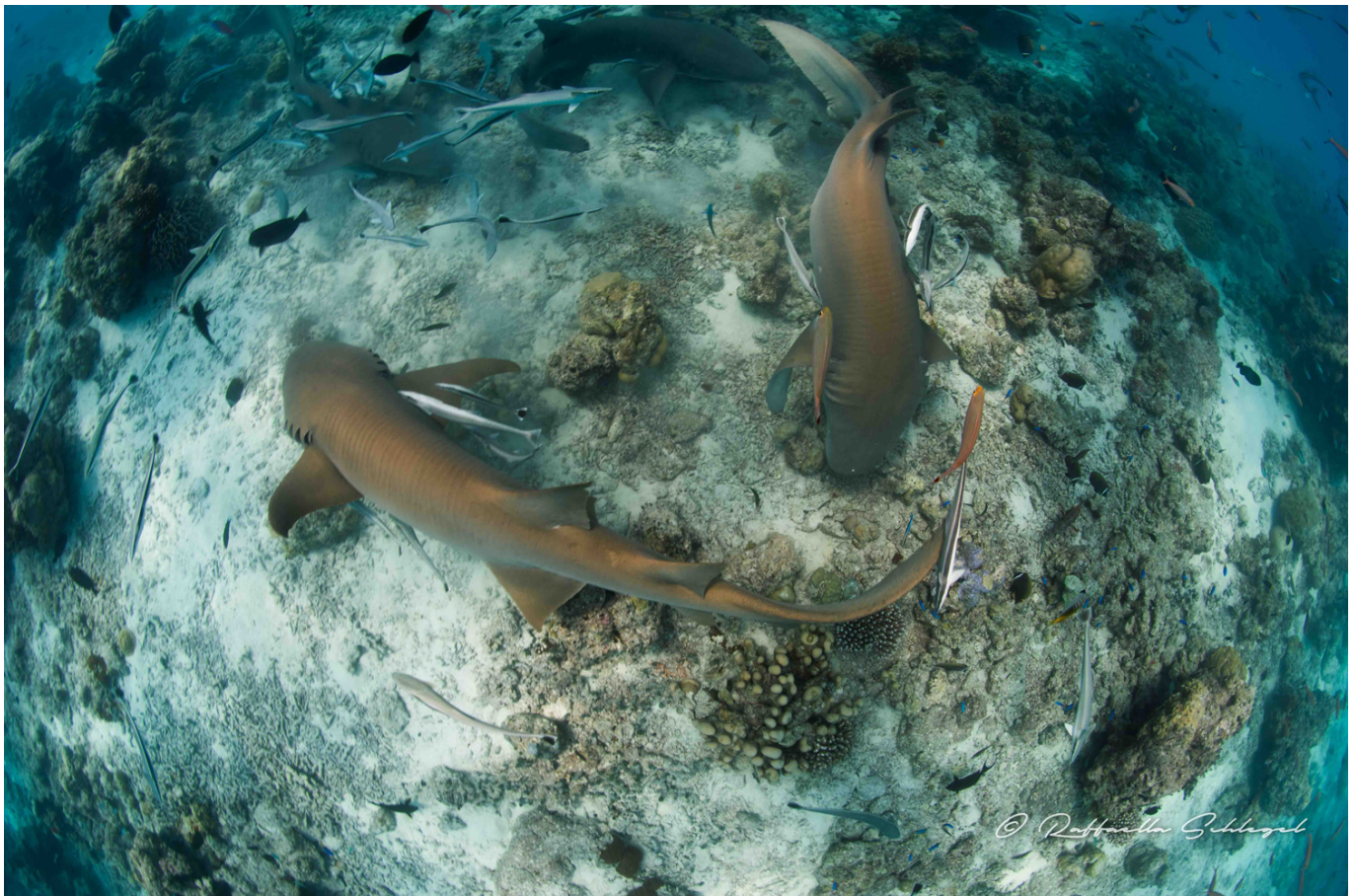
Ovatko haiden hyökkäykset lisääntyneet?

Kysyimme aiheesta asiantuntijoilta

Uutislähteissä ja sosiaalisessa mediassa leviää hälyttäviä uutisia, joiden mukaan haiden hyökkäykset olisivat lisääntyneet. Haiden hyökkäykset näyttävät olevan kasvussa, alkaen Egyptin Punaiseltamereltä aina Australiaan ja Yhdysvaltoihin asti. Kaksi merkittävää haiden käyttäytymisen tutkijaa ja arvostettua DANin jäsentä, **Eric Clua ja Andreas Dellios**, kertovat tässä artikkelissa aiheeseen liittyviä havaintojaan ja jakavat toimintaohjeita.

Kaikki konsultoimani asiantuntijat ovat samaa mieltä yhdestä asiasta: käytettävissä ei ole kattavaa ja ajantasaista tietokantaa. Toistaiseksi parhaita työkalujamme ovat ISAF (International Shark Attack File) ja GSAF (Global Shark Attack File). Ensimmäistä ylläpitää Florida Museum ja toista Princetonissa sijaitseva tutkimuslaitos. ISAF:n ja GSAF:n mukaan vuonna 2025 kuolemaan johtaneiden haiden hyökkäysten määrä kaksinkertaistui aiemmin tilastoituihin lukuihin verrattuna. Vuonna 2025 haiden hyökkäysten määrä nousi 12 tapaukseen, kun aiempina vuosina hyökkäyksiä on ollut keskimäärin 6-7 tapausta vuodessa.

Kaksi johtavaa maata näissä tapauksissa ovat, kuten aiemmin on jo todettu, Yhdysvallat ja Australia. Molemmilla mailla on yhteinen erikoinen ja kadehdittava piirre: kymmeniä tuhansia kilometrejä rantaviivaa. Suurimmaksi osaksi nämä rannat soveltuvat uimiseen, surffaukseen, sukellukseen, melontaan ja kaikkiin mahdollisiin meriaktiviteetteihin. Myös sekä Punaisellamerellä että Välimerellä on todella paljon rantaviivaa. Välimerellä vedessä on miljoonia ihmisiä ympäri vuoden, mutta haiden hyökkäykset ovat kuitenkin lähes olemattomia verrattuna Punaisellamerellä tapahtuviin. Tähän epätasaiseen tilanteeseen on syynä se, että Välimerellä haipopulaatio on pienentynyt dramaattisesti.

Ovatko hyökkäykset todella lisääntyneet vai onko vain muodostunut tällainen käsitys asiasta?

DANin jäsenet **Eric Clua** ja **Andreas Dellios** suostuivat perehtymään aiheeseen Alert Diverin lukijoita varten. Eric on eläinlääkäri, josta on myöhemmin tullut meriekologi ja ekoantropologi. Hänellä on vankka kokemus merien suojelusta ja meriympäristöstä huolehtimisesta. Akateemisella urallaan hän on työskennellyt arvostetun [EPHE-koulun](#) (*École Pratique des Hautes Etudes*) johtajana. Hän on myös merkittävä haiden käyttäytymisen ja niiden hyökkäysten tutkija. **Andreas Dellios** on tunnetun [SharkSchool](#)-koulun puheenjohtaja Bahaman Eleutherassa. Andreas (Andy) on myös tutkija, sukellusopas ja elokuvantekijä, jolla on lokikirjassaan kirjattuna valtava määrä kohtaamisia ja vuorovaikutustilanteita haiden kanssa. Andy on kirjoittanut artikkeleita yhdessä edesmenneen tohtori Erich Ritterin kanssa. Tämä oli SharkSchoolin perustaja ja todellinen edelläkävijä tällä alalla.

Eric Clua

"Haiden hyökkäykset ovat saattaneet lisääntyä merellä liikkuvien ihmisten määrän kasvaessa tietyillä alueilla kaikkialla maailmassa. Tähän liittyvät mahdollisesti myös uudet urheilulajit, jotka lisäävät ihmisten ja haiden välisiä kohtaamisia (leijasureffaus, wing foil, vesiskootterit jne.). Ymmärtääkseni ilmastonmuutoksesta ei tässä ole kyse, vaan kyllä suurin ongelma on sosiaalisen median vahvistama käsitys."

Andy Dellios on samaa mieltä sosiaalisen median myötävaikutuksesta asiaan:

"Mielestäni haiden hyökkäysten lisääntyminen on osa sitä väärää ajatusmallia, joka asiasta vallitsee. Siitä lähtien, kun sosiaalinen media on ollut vallalla, kaikki julkaistaan useita kertoja tai on saanut alkunsa informaatioympäristössä."

Olemmeko haiden ruokaa vai emme?

Sukeltajina olemme tottuneet nimeämään haiden hyökkäysten motiiveiksi "älyttömät" ja epäammattimaiset haiden ruokintatavat, keihäskalastuksen, tiedon puutteen haiden käyttäytymisestä ja haiden huonon kohtelun. Pidämme haita haaskaeläimenä, joka syö ihmisen vasta tämän kuoleman jälkeen. Vuonna 2024 [HEPCA](#) (Hurghadan ympäristön- ja luonnonsuojeluyhdistys) ilmoitti "epänormaalia hain käyttäytymisestä". HEPCA:n arvio tiikerihain vuonna 2023 Dream Beachillä Hurghadassa tappaman snorklaajan tilanteesta kumosi aiemmin varmana pidetyt käsitykset.

Kyseisessä tilanteessa tiikerihai tappoi snorklaajan syödäkseen hänet. Hain hyökkäyksiä oli useita, ja kaksi niistä oli tappavia. HEPCA mainitsee lausunnossaan hyökkäysten mahdollisina syinä "ihmisen vääränlaisen käyttäytymisen, kuten liikakalastuksen, jätteiden hävittämisen kaatamalla ne mereen, luonnonvarojen liiallisen käytön ja epäonnistumisen luonnonvarojen hoitamisessa kestäväällä tavalla". Tehdäänpä nyt yksi asia selväksi. Mikään edellä mainittu, mukaan lukien liikakalastus, ei saa haita ottamaan ihmistä saalislajikseen. Tietyt ihmisen tavat muuttavat kuitenkin haiden käyttäytymistä. Hait saattavat tällöin joutua uskaltautumaan tavanomaisen ruokailualueensa ulkopuolelle löytääkseen saalista.

© Raffaella Schlegel

Andy Dellios on aika lailla samoilla linjoilla:

"Kaikki haiden kanssa tapahtuvat onnettomuudet ovat meidän itsemme provosoimia, joko tietoisesti tai tiedostamatta, tai ne johtuvat kolmansista osapuolista. Esimerkkinä tästä on uiminen alueella, jossa kalastetaan yläjuoksulla. Puremiselle on useita motiiveja, kuten uteliaisuus, stressi, kilpailu sekä tietoinen tai tiedostamaton provokaatio. SharkSchoolissa suljemme pois nälän motiivina. Jos onnettomuus tapahtuu, keskeisessä roolissa ovat usein useat tekijät yhdessä, kuten liikakalastus, melu, hektinen toiminta, kalastus/keihäskalastus ja niin edelleen. Onnettomuusanalyysi auttaa meitä välttämään näitä virheitä. Tämä suojelee sekä meitä ihmisiä että haita."

Eric Clua huomauttaa merellä liikkuvien määrän kasvusta:

"Liikakalastuksesta johtuva merenelävien väheneminen on hyvin epäsuora syy, kun taas vedessä olevien ihmisten määrän kasvu on kyllä suora syy. Haiden ruokintatavat ovat syynä joihinkin vaistonvaraisiin ja kömpelöihin puremiin, jotka eivät useimmiten ole tappavia. Siksi on tärkeää ymmärtää kuolemaan johtavia hyökkäyksiä ja oppia toimimaan oikein näissä tilanteissa."

Outoa käytöstä vai asennevamma?

Vuosina 2010–2011 Sharm el-Sheikh nousi maailmalla otsikoihin. Valkopilkkahainaaras tappoi tai silpoi useita onnettomia turisteja aivan näiden hotellien edessä. Tällä hailla oli epämuodostunut pyrstöevä. Siinain kuvernoraatti aloitti haiden pyyntikampanjan, jossa tapettiin makohai ja monia muita haita, mutta valkopilkkahainaaras on luultavasti edelleen pakosalla. Monta vuotta myöhemmin, vuonna 2023, tiikerihai söi ihmisuhriaan Hurghadan alueella. Myös tällä hailla oli epämuodostuma, tällä kertaa selkäevässä. HEPCA ja useimmat merien asiantuntijat ovat yhtä mieltä siitä, että jonkin verran vajaakykyiset hait voivat turvautua matalissa vesissä saalistamiseen tai saalistaa kaukana tavanomaisista ruokailureiteistään. Myös saaliit voivat poiketa tavanomaisesta. **Eric Clua** perehtyi asiaan tarkemmin ja kirjoitti useita artikkeleita ja tutkimuksia aiheesta.

"HEPCA mainostaa hypoteesiani 'ongelmallisista haista', mikä on viisasta."

Eric viittasi vuonna 2014 tehtyyn tutkimukseen: **Shark personalities? Repeatability of social network traits in a widely dispersed predatory fish** (Haiden persoonallisuudet? Sosiaalisen verkoston ominaisuuksien toistettavuus laajalti levinneessä petokalassa). [Tässä artikkelissa](#) David M. P. Jacoby (ym.) olettaa, että tietyt hait voivat olla rohkeampia ja innokkaampia hyökkäämään ihmisten kimppuun tai jopa syömään niitä. Näiden havaintojen perusteella [Eric Cluan ja Dennis Reidin vuoden 2018 artikkelissa](#) väitettiin, että tietyn tyyppiset hait on profiloitava. Lyhyt selitys on julkaistu **Eric Cluan** verkkosivuilla:

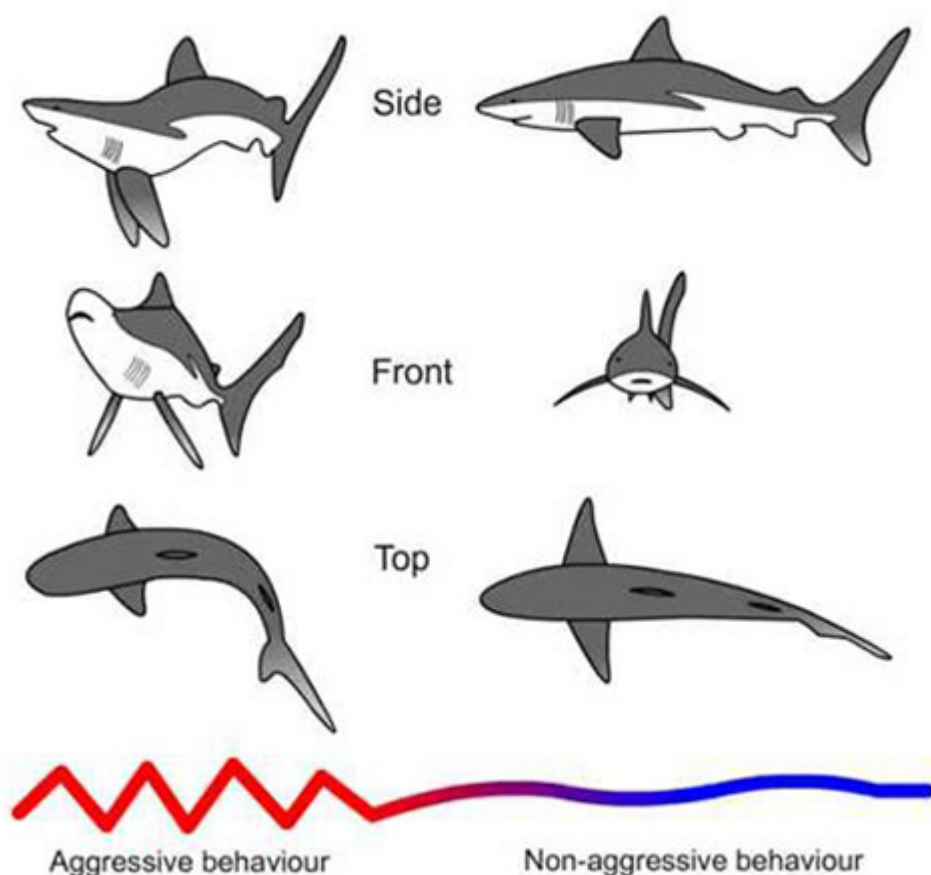
"Rikostieteessä profilointi koostuu murhasta vastuussa olevan henkilön luonnehtimisesta ja mahdollisuuksien mukaan yksilöllisestä tunnistamisesta. Tätä lähestymistapaa voidaan soveltaa myös haihin, pääasiassa ihmisiin kohdistuneiden kohtalokkaiden puremien yhteydessä. Poliisi ei todellakaan tuhlaa aikaa autoon murtautuneen henkilön profilointiin; he keskittyvät vakaviin tapauksiin, joihin liittyy yksi tai useampi rikos. Samalla tavalla on perusteetonta profiloida haita, joka on pinnallisesti purrut jotakuta meressä ollutta."

Eric Clua tukee ajatusta siitä, että "huonosti käyttäytyvien haiden" erittäin valikoiva poistaminen on oikea vaihtoehto nykyisille käytänteille. Nykyisten käytänteiden seurauksena haita kalastetaan mielivaltaisesti ja satunnaisesti tarkoituksena vähentää ihmisten joutumista haiden puremiksi. Näin toimitaan muun muassa Réunionilla tai Uudessa-Kaledoniassa (Ranskan merentakaisilla alueilla).

Haiden hyökkäyksiin liittyvien myyttien ja väärinkäsitysten kumoaminen

Huippupedot eivät ole lemmikkejä. Sosiaalisessa mediassa hait ja leijonat esitetään liian usein ystävällisinä lemmikkeinä. Onneksi ihmisten peloista huolimatta hait eivät ole läheskään yhtä vaarallisia kuin muut petoeläimet. Tiedemiehet ja asiantuntijat ovat tästä yhtä mieltä. Haihin liittyvät onnettomuustilastot ovat vahva todistus siitä, kuinka naurettavan pieni on mahdollisuus joutua hain puremaksi. Silti sukeltajat uskoivat pitkään, että hai hyökkää surffaajan kimppuun vain siksi, että hai luulee surffaajaa hylkeeksi tai merileijonaksi. Näin voi tietenkin käydä, mutta **Eric Clua** (yhdessä Carl Meyerin kanssa) kumoaa artikkelissaan [The 'Mistaken Identity Hypothesis' for shark bites on humans is an anthropomorphic fallacy](#) tämän laajalle levinneen käsityksen ja pitää sitä pelkkänä oletuksena. Vankkaa tieteellistä näyttöä ei löydy tämän oletuksen tueksi. *"Kyllä, ne ovat villipetoja, ja niitä tulisi kunnioittaa sellaisina. Ne eivät ehkä ole niin vaarallisia kuin aluksi luultiin, mutta on tarpeen olla varovainen. Olen täysin niiden vaikuttajien viestiä vastaan, jotka haluavat esittää hait suloisina pikku koiranpentuina."* – **Eric Clua**

Huono uutinen on myös se, että joissakin tapauksissa hait voivat hyökätä ilman varoitusmerkkejä. Monet sukeltajat tunnistavat tyypillisen "varoitustanssin".

Kuten **Eric Clua** toteaa [tässä frontiers.orgin julkaisemassa artikkelissa](#), tähän mennessä **ei ole saavutettu yksimielisyyttä** sen suhteen, mikä motivoi haita puremaan ihmisiä. Jotkut kirjoittajat tukevat ajatusta ympäristötekijöistä laukaisevina tekijöinä, kun taas toiset (kuten Clua itse) keskittyvät sen sijaan yksilöllisiin persoonallisuuseroihin. Samassa artikkelissa Clua osoittaa, että tietynlaiset hain puremat voivat liittyä ihmisen toimintaan, kuten keihäskalistukseen ja saaliin noutamiseen katiskasta. Tällainen toiminta laukaisee haiden itsepuolustuskäyttäytymisen. Sukeltaja, ja todennäköisemmin vielä

keihäskalastaja, voi tietyissä olosuhteissa näyttäytyä hain silmissä vaarallisen tai vaihtoehtoisesti kilpailijana.

Kalastuksen ja keihäskalastuksen ajatellaan olevan tärkeimpiä tekijöitä, jotka saavat aikaan sen, että hai puree.

Andy Dellios toteaa, että pyydystetyt kalat vapauttavat stressihormoneja ja ruumiinnesteitä veteen:

"Koska ihminen on tässä hajukäytävässä, hai saattaa osoittaa kiinnostusta ihmistä kohtaan. Se ei erehdy luulemaan meitä kalaksi, mutta se saattaa silti rohkaistua tutkimaan ihmistä tarkemmin, mikä voi johtaa koepuremaan. Uskomme, ettei ole olemassa vaarallisia haita, on vain vaarallisia tilanteita. Kuten jo aiemmin mainittiin, nämä tilanteet johtuvat omista vääristä toimintatavoistamme, jotka voivat olla joko tietoisia tai tiedostamattomia."

Kuinka tunnistaa vaaralliset tilanteet ja välttää niitä

Meillä ei ole tieteellistä yksimielisyyttä kaikista niistä tekijöistä, jotka voivat johtaa siihen, että hai puree ihmistä. Näin ollen kannattaa tutkia niitä tilanteita, joissa puremistilanteita saattaa syntyä. Todennäköisesti seuraava esimerkki ei ole kovin mieluinen. Ainoa hain aiheuttama purema, jonka DANin ensiapuosasto on arvioinut *"todennäköisesti provosoiduksi"*, liittyi tilanteeseen, jossa sukeltaja yritti vapauttaa kiinni tarttuneen hain.

Eric Clualla on tästä asiasta hyvin selkeä näkemys:

"En hyväksy ISAF:n ja GSAF:n lähestymistapaa hain hyökkäysten luokittelussa. He keskittyvät 'niin sanottuihin provosoimattomiin' hyökkäyksiin, mikä on ihmiskeskeinen kriteeri. Puremalla on aina syy tai motiivi, joka ei välttämättä liity ihmisen toimintaan. Ammattitaidottoman tai kouluttamattoman henkilön ei pitäisi missään tapauksessa yrittää irrottaa haita, jos se on sotkeutunut johonkin tai jos sillä on koukku jumissa suussaan."

Sukeltajina me kaikki rakastamme haikaloja ja niiden hyvinvointi on meille tärkeää. Valitettavasti emme voi käsitellä niitä niin kuin koiranpentuja. Eläinlääkärit joutuvat joskus rauhoittelemaan jopa pikku kisujammekin, vaikkapa kynsien leikkaamisen yhteydessä.

Alla on luettelo niistä ihmisen aiheuttamista tai ympäristöön liittyvistä tekijöistä, joita meidän tulisi välttää alueilla, joilla hait ovat aktiivisia.

Sukeltajat

- sameat vedet
- keihäskalastus-/katiska-alueet
- alueet, joille tyhjennetään kuolleita kaloja tai muita eläinjätteitä
- vastuuton/epäammattimainen haiden ruokinta
- käyttäytyminen, jonka hai saattaa kokea uhkana tai esteenä
- sukeltaminen yksin

Muut kuin sukeltajat

Kaikki edellä mainitut, sekä lisäksi:

- meluaminen
- räpylöiden käyttämättä jättäminen

Monet asiantuntijat ovat listanneet kaikki edellä mainitut tekijät sellaisiksi tekijöiksi, jotka saattavat johtaa hain hyökkäykseen. Hain hyökkäys ihmisen päälle on aina valitettava tapahtuma, mutta onneksi erittäin harvinainen.

Kuinka voimme välttää epämiellyttävät kohtaamiset haiden kanssa

Hain purema on todella epätodennäköinen tapahtuma. Asiantuntijat ja tietokannat ovat tästä yhtä mieltä. Valitettavasti edes mikroskooppisen pieni mahdollisuus joutua hain pureman uhriksi ei tarkoita nollaa.

Andy Dellois jakaa meille muutamia vinkkejä. Hänen kokemuksensa mukaan tärkeintä on opastus.

"Olitpa sitten uimassa, sukeltamassa, snorklaamassa tai surffaamassa, muista aina pyytää opastusta. Meidän on tiedettävä, mikä meitä vedessä odottaa. Kun kohtaat hain, toimi seuraavien ohjeiden mukaisesti: palaa ryhmäsi luo, pysytelkää yhdessä, säilytä pystyasento ja seuraa katseellasi koko ajan haita. Hain ja ihmisen vuorovaikutusta käsittelevät koulutuskurssimme perustuvat tohtori Erich Ritterin tutkimuksiin ja kokemuksiin 35 vuoden ajalta. Hän on ollut yksi aiemmista johtavista tutkijoista tutkittaessa hain ja ihmisen välistä vuorovaikutusta. Jos hai ilmestyy, sovellamme kohtaa-ohjaa-työnnä-liiku-sääntöjä (Face-Guide-Push-Move, F-G-P-M). On tärkeää pysyä rauhallisena, olla pystyasennossa, katsoa aina haita ja mahdollisuuksien mukaan antaa jalkojen roikkua alhaalla. (Jalat ovat käyttövoima, ja hai tutkii niitä tarkemmin). Tämän huippupedon tavoitteena on lamauttaa käyttövoima, jotta sen ei enää tarvitsisi pyydystää "saalistaan". Näin se voi välttää energian tarpeetonta tuhlaamista.

Jos olet pystyasennossa, voit aina kääntyä hain mukana. Yleissääntönä on, että älä koskaan lyö haita, vaan anna sen mennä rauhallisesti ohi. Äärimmäisissä tapauksissa voit painaa vettä sen kiduksia vasten. Hait ymmärtävät tämän signaalin. Jos hai pysyttelee lähellä, voit uida sitä kohti. Tämä pienentää sen mahdollisuutta valita lähestymiskulmansa, ja hai tuntee olevansa pakotettu palaamaan mukavammalle etäisyydelle. Näin se liikkuu hieman kauemmas.”

Eric Clua ehdottaa rohkeampaa toimintaa.

”Kohtaa hai, ole rohkea. Lyö haita, jos se lähestyy vaarallisesti.”

Vaikka Ericin ja Andyn ehdotukset voivat joissakin tapauksissa poiketa toisistaan, on syytä huomata, keneltä ehdotukset tulevat. Tieteellisen yksimielisyyden saavuttaminen lisätutkimusten avulla vie kauan ja vaatii uskomattoman paljon ponnisteluja. Ericin lausunnon osalta katsoin paljon vedenalaisten kuvaajien kuvamateriaalia. (He sukelsivat tietenkin yksin.) Nämä kuvaajat torjuivat hain hyökkäyksiä hakkaamalla kamerakoteloillaan tiikeri- ja pikkuhaita kuonoon. Mitä tahansa neuvoa aiotkin noudattaa, **vaikuttaa kuitenkin melko selvältä, että toimimattomuus on huonoin vaihtoehto.**

Tässä on luettelo siitä, mitä tehdä, jos hai pääsee liian lähelle ja yrittää purra, mikä sinänsä on hyvin epätodennäköistä.

- Käänny aina hain puoleen (katsekontakti).
- Lyö haita tai yritä ohjata sitä muualle.
- Pysy yhdessä kaverin kanssa tai ryhmässä.
- Säilytä pystysuora asento.
- Pysy rauhallisena.

Hain hyökkäyksestä selviytyminen

Useimmat hain hyökkäykset johtavat vain yhteen puremaan. Joissakin tapauksissa hai voi palata uhrin luo. Näin oli vuoden 2024 Marsa Alamin tapauksessa, jossa tiikerihai tappoi uimarin. Uhrin ystävä puuttui asiaan ja löi haita toistuvasti. Pelastaja onnistui saamaan hain pakenemaan, eikä varsinaisia hengenvaarallisia vammoja syntynyt. Valitettavasti uhri kuitenkin kuoli verenvuotoon. Tämä on surullinen tarina, mutta siinä tiivistyy kaikki se, mitä meidän olisi hyvä tietää hain hyökkäyksen varalta.

Eric Clue

”Jos paikalla on aktiivinen sukelluspari, hai ei yleensä jatka yritystään vaan pakenee. Koska valtaosa hain puremien aiheuttamista kuolemista johtuu verenhukasta, ota mukaan puristusside. Voit myös tarvittaessa käyttää painovyötäsi, mieluiten kumista.”

Andy Delliosilla on sanottavaa loukkaantuneiden ihmisten siirtämisestä pois vedestä.

”Vedä pureman saanut henkilö vedestä vain, jos voit vetää hänet ylös yhdellä vedolla! Muuten hai voi vaatia omaa osuuttaan, mikä voi johtaa useisiin puremiin! Poikkeus edellä mainittuun sääntöön on tilanne, jossa henkilö on hukkumisvaarassa.”

Mitä DAN European onnettomuustilastot kertovat

aiheesta

DAN Europen hätäpuhelinpalvelusta saatujen tietojen mukaan vuosina 2017–2020 ei käsitelty yhtään haiden aiheuttamiin vammoihin liittyvää tapausta. Vuosina 2021–2025 ensiapuosasto sai kuusi pyyntöä haiden aiheuttamien vammojen hoitoon liittyen. Kyseessä oli siis **kuusi pyyntöä yhteensä 10 376 pyynnöstä**. Kahden ajanjakson välillä havaittua 0,06 prosentin vaihtelua voidaan tuskin kutsua kriisiksi haiden aiheuttamissa onnettomuuksissa. Tiedoksi vielä, että vuonna 2025 ei käsitelty yhtään haitapausta **eikä yksikään vuosina 2021–2024 raportoiduista haiden aiheuttamista vammoista johtanut kuolemaan**.

Sukeltajat voivat siis nukkua yönsä rauhassa.

In-Depth

https://www.researchgate.net/publication/385653242_First_Evidence_of_Individual_Sharks_Involved_in_Multiple_Predatory_Bites_on_People

[Accueil – ENGLISH](#)

Kääntäjä: Marianna Rantanen